

Tillit, følelser, normer og sosial distansering: En longitudinell studie av den norske befolkningen under Covid-19-pandemien

Trust, Emotions, Norms, and Social Distancing: A Longitudinal Study of the Norwegian Population during the Covid-19 Pandemic

Dag Wollebæk

Forsker I, Institutt for samfunnsforskning, Oslo

dag.wollebak@samfunnsforskning.no

Audun Fladmoe

Forsker II, Institutt for samfunnsforskning, Oslo

audun.fladmoe@samfunnsforskning.no

Kari Steen-Johnsen

Forsker I, Institutt for samfunnsforskning, Oslo

kari.steen-johnsen@samfunnsforskning.no

Sammendrag

Artikkelen undersøker forklaringer på etterlevelse av råd om sosial distansering under Covid-19-pandemien i den norske befolkningen, med vekt på tillit, følelser og sosiale normer. I tråd med teoretiske forventninger er tillit til myndighetene viktig for etterlevelse av råd. Den sosiale tilliten mellom mennesker ser derimot ut til å ha vært svakt negativt assosiert med etterlevelse. Også det å føle frykt eller håp i tilknytning til pandemien, og oppfatninger om at andre personer i ens sosiale nettverk også etterlever smittevernråd, bidrar til å forklare sosial distansering. Funnene er i tråd med hovedtrekkene i den internasjonale forskningen fra pandemien og viser at de samme forklaringene som er funnet i andre land, også gjør seg gjeldende her. Analysene er basert på longitudinelle surveydata i fire runder i perioden mars 2020 – januar 2022.

Nøkkelord

Tillit, følelser, sosiale normer, Covid-19

Abstract

The article examines explanations for compliance with guidelines on social distancing during the Covid-19 pandemic in the Norwegian population, with an emphasis on trust, emotions and social norms. In line with theoretical expectations, trust in the authorities is important for compliance with guidelines. Social trust between people, on the other hand, seems to have been weakly negatively associated with compliance. Feelings of fear or hope in connection with the pandemic, and perceptions that other people in one's social network also comply with guidelines, also help to explain social distancing. Our findings are in line with the main features of past research on the pandemic and show that findings from other countries also apply here. The analyzes are based on longitudinal survey data in four rounds in the period March 2020 – January 2022.

Keywords

Trust, emotions, social norms, Covid-19

Innledning

En mye omtalt rapport fra Imperial College våren 2020 argumenterte for at x-faktoren med hensyn til vellykket pandemihåndtering ville være hvorvidt folk var villige til å endre atferd for å begrense smittespredning (Ferguson et al., 2020). Norge er et samfunn preget av høy tillit, og norske myndigheter valgte en tilnærming basert på anbefalinger snarere enn påbud, som i vesentlig grad var avhengig av at atferdsendring ville skje ved at befolkningen samarbeidet frivillig. Offentlige evalueringer av koronahåndteringen har så langt konkludert med at norske myndigheter overordnet sett lyktes godt. Norge er blant landene i Europa som har hatt «minst dødelighet, lavest tiltaksbyrde og minst reduksjon i økonomisk aktivitet» (NOU 2022:5, p. 11). Er det tilliten vi har å takke, og i så fall hva slags tillit? Har tilliten kun vært en ressurs, eller også en akilleshæl? Hvilken betydning har andre faktorer, som følelsene pandemien vekker i oss og normene for etterlevelse i våre nærmeste omgivelser?

I denne artikkelen undersøker vi sammenhengen mellom tillit, følelser, sosiale normer og etterlevelse av smittevernråd om sosial distansering, en type tiltak som griper sterkt inn i den enkeltes liv, og som er mer krevende enn for eksempel å sprite og vaske hendene. Vi bruker spørreundersøkelser gjennomført i fire runder i perioden mars 2020 til januar 2022, som også har en panelkomponent. Dette gjør det mulig å analysere hvilke faktorer som er assosiert med sosial distansering på ulike tidspunkt, og undersøke om endringer i tillit, følelser og sosiale normer sammenfaller med endringer i atferd, et første steg mot å snakke om effekter, heller enn korrelasjoner.

Ulike studier har vist at tillit til myndighetene, bekymring for viruset, samt oppfatning om at andre etterlever råd, henger positivt sammen med etterlevelse (Bargain & Aminjonov, 2020; Dohle et al., 2020; Elgar et al., 2020; Han et al., 2020; Horne & Johnson, 2021). Studiene ser i liten grad de ulike faktorene i sammenheng, men fokuserer på én av dem (men se Kittel, Kalleitner, & Schiestl, 2021). Sammenhengen med sosial tillit, og med følelser som sinne og håp, er også mindre utforsket. Denne artikkelen gir dermed et bidrag både til å forstå betydningen av enkeltfaktorer som er mindre studert, samt deres relative betydning – i Norge. Dette er viktig kunnskap for å forstå hva som motiverer handling, og dermed også for den praktiske håndteringen av denne og framtidige pandemier.

Analysene viser at institusjonell tillit, målt som tillit til politiske institusjoner og til helsemyndighetenes kompetanse, er viktig for etterlevelse av råd. Tillit mellom mennesker – sosial tillit – har ikke bidratt til sosial distansering. Selv om sosial tillit har vist seg å være en viktig ressurs i løsningen av kollektive problemer, virker den altså annerledes i en pandemisk kontekst. Andre faktorer, som det å føle frykt og å omgås personer som etterlever smittevernråd, framstår derimot som viktige forklaringer.¹

Teoretisk rammeverk

Mange forhold kan forklare hvorfor enkeltmennesker etterlever myndigheters råd under en pandemi. I det følgende går vi gjennom teoretiske og empiriske bidrag som begrunner betydningen av tillit (institusjonell og sosial), følelser (frykt, sinne og håp) og oppfatninger om at venner og bekjente følger smittevernråd, det vi har forbundet med sosiale normer, som grunnlag for analysen gjør av disse faktorene.

1. Frykt ble målt som å føle seg engstelig når man tenker på koronaviruset. I teksten bruker vi frykt og engstelse synonymt.

Tillit

Det er en utbredt oppfatning både blant akademikere og politikere at den høye tilliten i Norge har bidratt vesentlig til at svært mange har etterlevd smittevernråd. Tillit ble blant annet trukket fram av Koronakommisjonen våren 2021 (NOU 2021: 6, 2021). Selv om det er rimelig å anta at den høye tilliten i Norge har virket positivt på samarbeid og etterlevelse, er årsakssammenhengen ikke åpenbar. En sterk korrelasjon mellom høy tillit og etterlevelse av smittevernråd forteller oss at de mest tillitsfulle av oss er mest tilbøyelige til å etterleve smittevernråd, men vi vet ikke om endring i tillit endrer tilbøyeligheten til å etterleve råd.

Ulike former for tillit kan også ha ulike konsekvenser for atferdsendring. Grunnleggende skilles det ofte mellom tillit til institusjoner og sosial tillit mellom mennesker, og det er til dels ulike teoretiske forventninger knyttet til disse to hovedformene for tillit på samfunnsnivå.²

Institusjonell tillit

Hvis vi stoler på at myndighetene vet hva de driver med, er ærlige og vil oss vel, vil vi sannsynligvis i større grad følge rådene vi får. Høy institusjonell tillit kan derfor øke etterlevelsen av smittevernråd. Dette kan begrunnes dels med at pandemien er en situasjon preget av mye og kompleks informasjon, og dels med at tiltakene griper inn i enkeltmenneskers personlige frihet.

Med hensyn til det første er tillit en mekanisme for å redusere kompleksitet (Luhmann, 1989). Når man mangler kunnskap og oversikt, blir tillit til de som styrer avgjørende for kostnads- og nyttevurderinger knyttet til handlingsvalg (Siegrist & Cvetkovich, 2000). Med hensyn til personlig frihet, kan tiltak for å begrense denne bli møtt med psykologisk reaktans, der motivasjonen for å gjenopprette friheten man er fratatt er sterk (Miron & Brehm, 2006). Song et al. (2018) viser gjennom eksperimenter at tillit og en følelse av nærhet til beslutningstakere reduserer reaktans, og at dette igjen påvirker holdninger til beslutninger og vilje til atferdsendring.

Studier både fra svineinfluensaen (Chuang, Huang, Tseng, Yen, & Yang, 2015; Prati, Pietrantonio, & Zani, 2011a) og Covid-19-pandemien (Bargain & Aminjonov, 2020; Dohle et al., 2020; Elgar et al., 2020; Han et al., 2020; Oksanen et al., 2020; Wong & Jensen, 2020) viser positive sammenhenger mellom institusjonell tillit, etterlevelse av råd, og i siste instans redusert dødelighet. Enkelte studier viser imidlertid at effekten av tillit til myndighetene avtar over tid, noe som understreker behovet for å følge utviklingen longitudinelt (van der Weerd, Timmermans, Beaujean, Oudhoff, & van Steenbergen, 2011).

Tidligere studier har i stor grad studert tillit til myndighetene generelt, og ikke skilt mellom ulike myndighetsinstanser. Under pandemien har vi sett konflikter mellom politiske myndigheter og fagmyndighetene, og internt i politikk og byråkrati (Nakstad, 2021; Sølhusvik, 2021). Det er også uavklart hva slags tillit som er avgjørende; en spesifikk tillit til kompetanse eller en mer generell tillit som også innbefatter aktørenes integritet og velvilje (Mayer et al. 1995). I denne studien ser vi på to mål på institusjonell tillit, nemlig politisk tillit (tillit til Regjeringen og Stortinget) og tillit til kompetansen til fagmyndigheter (Helse- og omsorgsdepartementet, Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet). Våre hypoteser er:

H1: Tillit til politiske myndigheter er positivt assosiert med sosial distansering.

H2: Tillit til fagmyndigheters kompetanse er positivt assosiert med sosial distansering.

2. Begrepene vi har valgt å bruke gjennomgående, institusjonell og sosial tillit, sammenfaller med det som iblant kalles vertikal og horisontal tillit i litteraturen (Eek & Rothstein, 2005).

Sosial tillit

Tillit mellom mennesker blir sett på som en viktig ressurs for å overvinne dilemmaer ved kollektiv handling (Sønderskov, 2009). Intuitivt skulle man derfor tro at økt sosial tillit vil føre til større grad av etterlevelse av smittevernråd. Fra et teoretisk ståsted er det imidlertid potensielt både positive og negative mekanismer knyttet til den sosiale tillitens effekt.

På den positive siden er det godt dokumentert at høy generalisert sosial tillit øker viljen til kollektiv handling i store grupper. Med «generalisert» menes tillit som ikke er knyttet til spesifikke personer, men til mennesker i sin alminnelighet. Tillitsfulle personer forventer i større grad enn mistroiske at andre gjør det samme (Ostrom, 1998; Sønderskov, 2009). Tillit minimerer dermed sosiale feller der alle handler ut fra egeninteresse, med negative konsekvenser for alle (f.eks. allmenningens tragedie). Rønnerstrand (2013) argumenterer videre for en kobling mellom sosial tillit og altruisme, basert på en studie av sosial tillit og vilje til å la seg vaksinere under svineinfluensaen i Sverige.

Det er imidlertid også teoretiske grunner til å forvente en *negativ* effekt av sosial tillit på etterlevelse av smittevernråd. Høy tillit til andre mennesker kan føre til at man undervurderer risikoen i en sosial situasjon (Yamagishi & Yamagishi, 1994), blant annet fordi man har en tendens til å være mer optimistisk og mindre disponert for å tenke worst case-scenarier (Uslaner, 2002). Konsekvensen kan bli at man i mindre grad utviser vaksomhet når det er på sin plass. I Yamagishi & Yamagishis (1994) studie, uttrykte nesten alle med lav generalisert tillit at de var vaksomme i omgangen med andre, mens det gjaldt under halvparten av de med høy generalisert tillit. Videre er tillitsfulle mer omgjengelige og sosiale, og de kan oftere tenke at de fleste andre gjør jobben for dem, noe som åpner for gratispassasjerproblemer (Elgar et al., 2020). I en pandemi kan nettopp det å *ikke* ha tillit til at andre samarbeider virke motiverende for egen beskyttende atferd. Tillit kan dermed ha en negativ effekt på sosial distansering ved at tillitsfulle mennesker undervurderer risiko og stoler på at andre løser problemet.

Siden sosial tillit kan tenkes å være positivt og negativt assosiert med etterlevelse, formulerer vi to alternative hypoteser om sammenhengen mellom sosial tillit og sosial distansering:

H3a: Tillit til andre mennesker er positivt assosiert med sosial distansering

H3b: Tillit til andre mennesker er negativt assosiert med sosial distansering

Følelser

Følelser har de siste par tiårene fått økt oppmerksomhet, blant annet i studier av sosiale bevegelser (f.eks. Jasper, 2011), politisk atferd (f. eks. Erisen, 2018; Marcus, Neuman, & MacKuen, 2000; Aardal & Syrstad, 2019) og tillit (Theiss-Morse & Barton, 2017). Følelser blir sett på som både bevisste og ubevisste drivere for (rasjonell) atferd og beslutningstaking. Det er ikke tilstrekkelig å ha kunnskap om eller en holdning til en sak, man må «føle» den for at impulsen til å endre atferd skal oppstå (Kleres & Wettergren, 2017).

I denne studien konsentrerer vi oss om tre grunnleggende følelser som ofte inkluderes i studier av politisk atferd og kollektiv handling, nemlig frykt, sinne og håp.

Frykt og bekymring

Frykt er en naturlig respons i møte med et smittsomt og potensielt dødelig virus, som har både helsemessige og økonomiske konsekvenser for en selv og for samfunnet. Det er sterke teoretiske og empiriske grunner til å anta at frykt påvirker vilje til sosial distansering.

Frykt oppstår ofte når et individ ikke føler kontroll over en ytre trussel (Valentino, Brader, Groenendyk, Gregorowicz, & Hutchings, 2011). Forskning innen politisk psykologi har vist

at frykt rettet mot et ytre, truende stimulus fyrer opp det kognitive «overvåkningssystemet» og motiverer atferds- og holdningsendring (Marcus et al. 2000; Valentino et al., 2008). Resultatet er ofte strategier for å minimere risiko, som risikoavers atferd og innhenting av informasjon (Lerner & Keltner, 2001; Valentino et al., 2008; Vasilopoulos, Marcus, & Foucault, 2017). Frykt kan nedreguleres ved at man unngår situasjoner som skaper frykt, som å eksponere seg for smitte som kan føre til alvorlig sykdom (Abadi, Arnaldo, & Fischer, 2020). Metastudier har også vist at fryktvekkende kommunikasjon har en betydelig innvirkning på atferdsvalg som beskytter mot negative helseutfall (Floyd, Prentice-Dunn, & Rogers, 2000).

Studier både fra svineinfluensaen (van der Weerd et al., 2011) og Covid-19-pandemien (Dohle, Wingen, & Schreiber, 2020; Dryhurst et al., 2020; Oosterhoff & Palmer, 2020) har vist at frykt motiverer folk til å overholde smitteverntiltak. Defensive strategier basert på frykt og bekymring kan dermed være mer produktive kilder til atferdsendring, enn å fokusere på tillit og samarbeid (Fong & Chang, 2011; Prati et al., 2011; van der Weerd et al., 2011).

H4: Frykt og bekymring knyttet til pandemien er positivt assosiert med sosial distansering.

Sinne

Selv om sinne og frykt ofte opptrer sammen (Abadi et al., 2020), har en rekke studier vist at sinne og frykt også kan ha ganske ulike effekter på atferd. Mens de som opplever frykt gjerne ønsker å lære mer og oppsøker informasjon som utfordrer tidligere oppfatninger, vil de som reagerer med *sinne* heller ha en tendens til å takle trusler ved å stole på tidligere lærte rutiner ved å søke etter bekreftelse på sin eksisterende overbevisning (MacKuen, Wolak, Keele, & Marcus, 2010). Dette skyldes blant annet at sinne reduserer kognitiv innsats, og stimulerer *motivated reasoning*. Når man er sint, er det mer sannsynlig at man tror på uriktig informasjon som stemmer overens med tidligere overbevisninger, mens man avviser informasjon som motsier tidligere holdninger (Weeks, 2015). Studier gjort under Covid 19-pandemien har også vist at sinne er forbundet med tro på konspirasjoner (Han, Cha, & Lee, 2020; Peitz, Lalot, Douglas, Sutton, & Abrams, 2021). En annen bieffekt av sinne er at man undervurderer risiko (Huddy, Feldman, & Cassese, 2007) og oftere bedriver risikosøkende atferd (Lerner & Keltner, 2001).

Få studier har så langt analysert sammenhengen mellom sinne og etterlevelse av smittevernråd. Én studie viste noe overraskende at de som er sinte på myndighetene, i *større* grad følger reglene selv (Abadi et al., 2020). Brouard et al. (2021) fant ingen signifikant effekt av sinne på etterlevelse. Det er grunn til å anta at effekter vil variere etter kontekst, da sinne både kan være utløst av en holdning om at myndighetenes tiltak er for strenge – og at de ikke er strenge nok. I sistnevnte tilfelle vil en positiv sammenheng mellom sosial distansering og sinne være sannsynlig.

Basert på teorien om følelser og atferd, forventer vi likevel at:

H5: Sinne knyttet til pandemien er negativt assosiert med sosial distansering.

Håp

En ekstraordinær situasjon kan også utløse positive følelser, slik som håp. Studier har vist at håp kan mediere effekten av sinne og frustrasjon og omsette slike følelser til kollektiv handling (Sabucedo & Vilas, 2014; Wlodarczyk, Basabe, Páez, & Zumeta, 2017). Håp kan også forsterke følelsen av både individuell og kollektiv situasjonsmestring (efficacy) (Páez, Rimé, Basabe, Wlodarczyk, & Zumeta, 2015), har vist seg å påvirke handling i en pandemisk situasjon (Prati, Pietrantonio, & Zani, 2011b). I tillegg til å utløse kollektiv handling på vegne av

samfunnet, har studier også vist at håp kan forklare atferd for å beskytte ens egen helse (Yarcheski, Mahon, Yarcheski, & Cannella, 2004). Fullstendig fravær av håp kan derimot føre til en fatalistisk holdning om at atferdsendring ikke hjelper.

Studier av betydningen av håp under Covid 19-pandemien har gitt ulike resultater. To kryssseksjonelle studier fant ingen signifikant sammenheng mellom håp og etterlevelse av smittevernråd (Brouard, Vasilopoulos, & Becher, 2020; Peitz et al., 2021), men et eksperiment i åtte land viste at en framstilling av pandemien som ga håp om at tiltak kunne redusere smitte, ga økt vilje til sosial distansering (Petersen et al., 2021).

Basert på en teoretisk forventning om at håp styrker troen på at det er mulig å gjøre noe med en vanskelig situasjon, formulerer vi derfor følgende hypotese:

H6: Håp knyttet til pandemien har positiv effekt på sosial distansering.

Sosiale normer

Det er godt dokumentert at atferd med både gode og dårlige helsekonsekvenser kan spre seg gjennom sosiale nettverk, særlig der den sosiale kapitalen er sterk (Villalonga-Olives & Kawachi, 2017). Studier fra ulike land har vist at sosiale normer har hatt betydning for etterlevelse av smittevernråd under Covid-19-pandemien: De som tror at andre etterlever rådene, har sterkere tilbøyelighet til selv å gjøre det (Horne & Johnson, 2021; Indrayathi, Januraga, Pradnyani, Gesesew, & Ward, 2021; Nivette et al., 2021).

Teoretisk oppstår sosiale normer enten ved at individer blir bevisst konsekvensene en handling har for andre som de identifiserer seg med, eller ved at de forholder seg til hva slags handlinger som blir sett som (u)akseptable (Horne & Johnson, 2021). I en pandemi kan en norm om å følge smittevernråd oppstå direkte ut fra informasjonen om faren for død og alvorlig sykdom, spesielt blant eldre og sårbare grupper. Avvik fra en norm kan ha konsekvenser i form av uformelle sanksjoner og sosialt press innenfor et sosialt nettverk (Crandall, 1988). Siden normbrudd i en gruppe kan ha sosiale konsekvenser i form av sanksjoner, er det altså grunn til å anta at atferd i det sosiale nettverket vil påvirke egen etterlevelse av smittevernråd.

Studier av sosiale normers betydning for etterlevelse, ser dem gjerne i sammenheng med andre faktorer, slik som tillit, pro-sosialitet, moralsk overbevisning og opplevelse av samfunnsansvar (Bourgeois, Harell, & Stephenson, 2020; Kittel et al., 2021). Sosiale normer tenkes å tre inn og regulere adferd i situasjoner der andre kontekstuelle eller individuelle faktorer virker svakere, for eksempel når frykten er lav, eller individer ikke finner gode grunner til å følge reglene. Bourgeois mfl. (2020) fant for eksempel at det var blant de som skåret lavt på samfunnsansvar («civic duty»), at oppfatninger om at andre fulgte reglene hadde mest å si for egen etterlevelse. En longitudinell studie fra Østerrike viste at betydningen av sosiale normer (og tillit) var sterkest blant de som oppfattet risikoen ved viruset som lav (Kittel et al., 2021).

Basert på eksisterende forskning om sammenhengen mellom å tro at andre følger rådene og egen etterlevelse, formulerer vi følgende hypotese:

H7: Forventninger om at ens sosiale nettverk følger smittevernråd er positivt assosiert med sosial distansering.

Data og metode

Datagrunnlaget er en panelundersøkelse gjennomført i fire bølger siden koronautbruddet: april/mai 2020 (t1), oktober/november 2020 (t2), mai 2021 (t3) og januar 2022 (t4). Selv om folk ble oppfordret til å begrense sosial kontakt gjennom hele perioden vi studerer, skiller periodene seg også fra hverandre. I april/mai 2020 (t1) var Norge akkurat stengt ned, usikkerheten om virusets konsekvenser var stor, og reglene og påbudene svært strenge. I oktober/november 2020 (t2) var smitten på nytt økende, og tiltak ble gradvis forsterket. I mai 2021 (t3) var man på vei ut av en kraftig nedstengningsperiode, men smitten var fremdeles forholdsvis høy og store deler av den voksne befolkningen uvaksinert. I januar 2022 (t4) hadde omikron-bølgen blitt ledsaget av strenge tiltak, som ble lettet noe i overgangen januar/februar. I løpet av måneden ble det klart at bølgen førte til få sykehusinnleggelses og intensivtilfeller, og kritikken av nedstengningen var tydelig i offentligheten.

De samme respondentene ble invitert til å delta i hver bølge. For å bøte på panelfracfall ble nye respondenter invitert underveis, slik at hver bølge har om lag 2000 respondenter. Vi har derfor et ubalansert panel, der respondenter har deltatt én (n=988), to (n=1060), tre (n=607) eller fire (n=768) ganger i undersøkelsen. Utvalgene er trukket fra web-basen til Kantar, stratifisert på kjønn, alder og utdanning.

Analysen foregår i to steg: Først ser vi på hvilke faktorer som henger sammen med sosial distansering i hver bølge. Denne analysen kan si oss noe om sammenhenger mellom tillit, følelser, sosiale normer og etterlevelse på de fire ulike tidspunktene, og hvordan disse sammenhengene har variert i ulike stadier av pandemien. Deretter gjennomfører vi en panelanalyse med individ- og tidsfaste effekter, der faste egenskaper ved individene holdes konstante og der vi undersøker om endringer i svar på de uavhengige variablene (tillit, følelser og normer) samvarierer med endringer i den avhengige variabelen (etterlevelse) (Rabe-Hesketh & Skrondal, 2008). Analysen gir ikke et endelig svar på den kausale effekten av tillit, følelser og normer på etterlevelse av smittevernråd. Det er for eksempel en begrensning at vi ikke har informasjon om respondentene fra før pandemien brøt ut, og det kan være andre uobserverte faktorer som påvirker både den avhengige og de uavhengige variablene. Panelanalysen bringer oss likevel nærmere forklaringer på adferd underveis i pandemien, og er den som først og fremst gir grunnlag for å teste hypotesene vi formulerte innledningsvis.

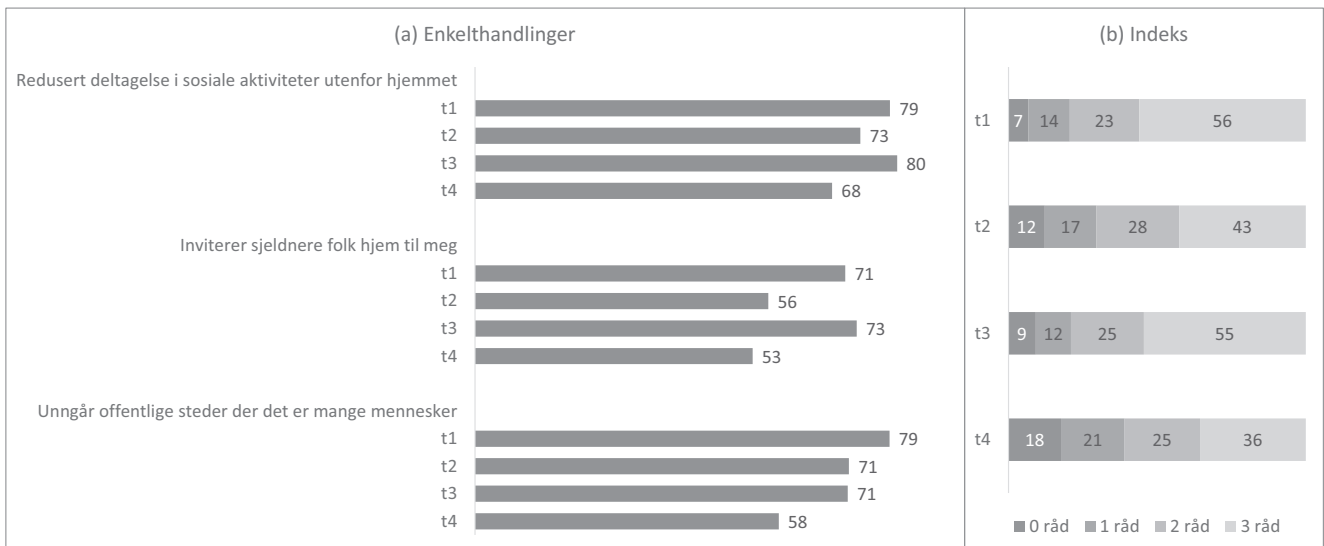
Avhengig variabel: Sosial distansering

For å måle sosial distansering ble respondentene i hver bølge bedt om å indikere om de hadde endret adferd på ulike områder som følge av pandemien. Tre av disse var offisielle råd om sosial distansering: «Redusert deltagelse i sosiale aktiviteter utenfor hjemmet», «Inviterer sjeldnere folk hjem til meg» og «Unngår offentlige steder der det er mange mennesker». For å motvirke at respondentene overrapporterte handlinger som var anbefalt av myndighetene, inneholdt svarlisten også eksempler på atferdsendringer som ikke var tilrådet (for eksempel «brukt munnbind eller lignende på gata») og i noen tilfeller frarådet (for eksempel «handlet inn varer for en lengre periode i tilfelle karantene» og «reist bort for å unngå smitte (f.eks. til hytte)»). Disse er ikke del av analysene som følger. Først undersøker vi oppslutning om hvert enkelt av rådene om sosial distansering, før vi analyserer dem samlet i en enkel additiv indeks.³

3. Korrelasjonen mellom etterlevelse av de tre rådene varierer mellom 0,3 og 0,46. I hver bølge er korrelasjonen sterkest mellom «Redusert deltagelse i sosiale aktiviteter utenfor hjemmet» og «Inviterer sjeldnere folk hjem til meg» (0,35–0,46).

Siden få (7–18 prosent) oppga i hver runde at de ikke hadde fulgt noen av de tre anbefalte rådene, har vi slått sammen verdiene 0 og 1 i de lineære regresjonsmodellene. Indeksen varierer derfor mellom 1 (følger ingen eller maksimalt ett råd) og 3 (følger alle tre rådene). Siden den avhengige variabelen er venstreskjev, og for å undersøke forskjeller knyttet til det å etterleve ingen og ett råd, har vi også estimert multinomiske modeller der de som har fulgt ett, to eller tre råd sammenlignes med de som ikke har fulgt noen råd. De overordnede resultatene blir i stor grad like, uavhengig av hvilken modell vi bruker, og siden lineære modeller er enklere å tolke, er disse vist i brødteksten (multinomiske modeller er rapportert i appendiks).

Figur 1 viser (a) andel av respondentene som fulgte de tre rådene i hver bølge, i tillegg til (b) fordeling på den additive indeksen for sosial distansering. Et flertall av befolkningen etterlevde de tre rådene om sosial distansering. Etterlevelsen var høyere på t1 og t3 enn på t2 og t4. Det er naturlig å anta at nedgangen på t2 skyldes at denne ble tatt opp høsten 2020, etter en sommer med lavere smittetrykk, mens t4 ble tatt opp da de strengeste tiltakene under omikronbølgen ble lempet på. Variasjonen reflekteres i indeksen, som viser at mer enn halvparten etterlevde alle tre råd om sosial distansering på t1 og t3, mens færre enn halvparten etterlevde alle tre råd på t2 og t4. Motsatt oppga 21 prosent på t1 og t3 at de maksimalt etterlevde ett råd. Dette tallet økte til 39 prosent på t4.

Figur 1.

Etterlevelse av smittevernråd om sosial distansering. Enkelthandlinger og indeks. Prosent.

Uavhengige variabler

De uavhengige variablene måler tillit, følelser og sosiale normer. *Politisk tillit* er en indeks satt sammen av gjennomsnittscore på tillit til Stortinget og regjeringen («Hvor stor eller liten tillit har du til ...»). *Tillit til helsemyndighetenes kompetanse* er en indeks satt sammen av gjennomsnittscore på tillit til kompetansen til Helse- og omsorgsdepartementet, Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet («Hvor stor eller liten tillit har du til følgende aktørers kompetanse?»). *Sosial tillit* er en indeks satt sammen av gjennomsnittscore på tillit til de som bor i området der du bor, de som bor i Norge og mennesker som har en annen nasjonalitet («Hvor mye stoler du på ulike grupper av mennesker?»). Vi bruker dette målet i stedet for standardspørsmålet om generalisert tillit (kan stole på de fleste vs. ikke være forsiktig

nok), siden studier tyder på at det å stille tillit opp mot det å «ikke være forsiktig nok» er problematisk under en pandemi, hvor befolkningen blir bedt om å være forsiktig (Wollebæk, Fladmoe, & Steen-Johnsen, 2022). Under en pandemi kan spørsmålsformuleringen oppfattes som en referanse til å være forsiktig for å unngå å spre smitte og dermed indirekte fange opp sosial distansering (*op.cit.*). For å måle følelser, ble respondentene spurt om i hvilken grad de følte seg *engstelig*, *sint* og *håpefull* når de tenker på koronaviruset (0 Ikke i det hele tatt – 10 I ekstremt stor grad). Sosiale normer ble målt ved hjelp av et spørsmål om hvorvidt man tror *venner og kjente etterlever myndighetenes smittevernråd* («I hvilken grad tror du følgende grupper følger myndighetenes smittevernråd?»). Spørsmålene om tillit og følelser ble inkludert i alle fire bølger av undersøkelsen, mens sosiale normer kun ble inkludert i de tre siste.

I tillegg kontrollerer vi i modellene for respondentenes vurdering av hvor *sannsynlig de tror det er at de blir smittet av koronaviruset* (de som hadde fått påvist smitte ble kodet sammen med de som mente det var svært sannsynlig at ville bli smittet), *om de selv eller noen i familien er i risikogrupper* (ikke stilt i t3) samt kjønn, alder, utdanning og bostedskommune (SSBs sentralitetsindeks).

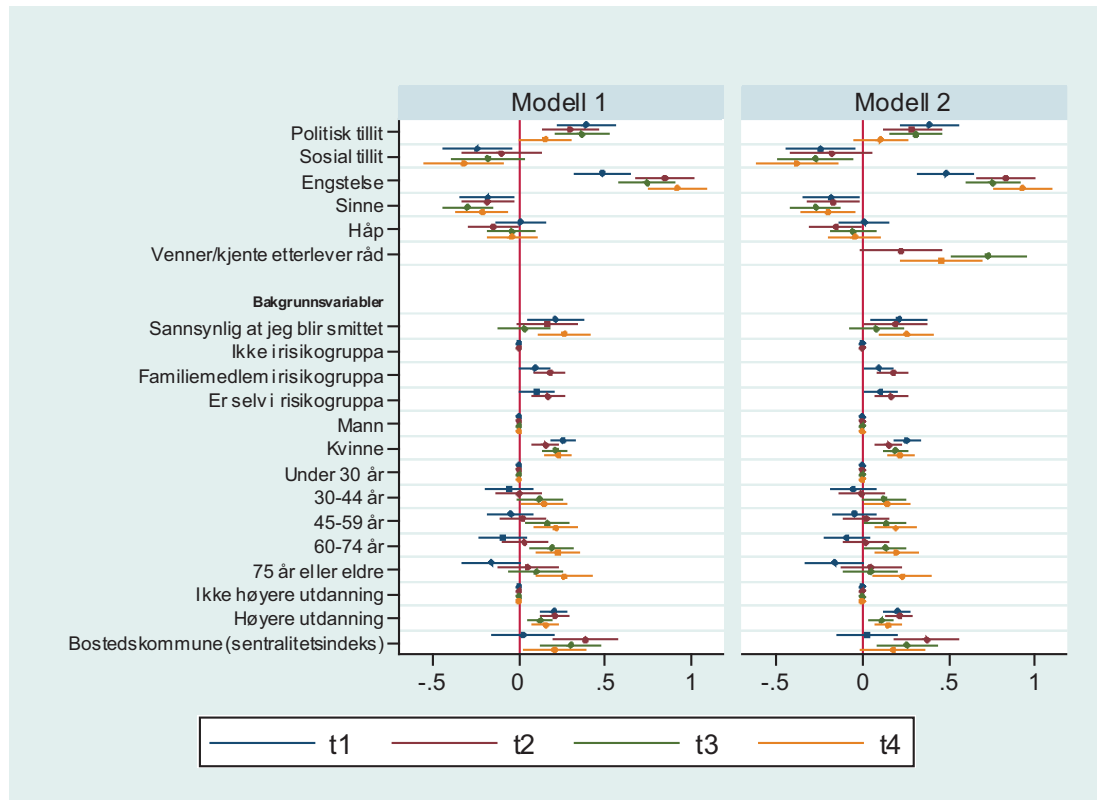
Alle variabler som ikke er dummykodet, er standardisert på en skala fra 0 til 1. Respondenter som mangler verdi på en variabel i en gitt bølge (ubesvart eller «vet ikke»), har fått gjennomsnittsverdien av hva de svarte på samme spørsmål i andre bølger. Respondenter som mangler informasjon på enkeltvariable i alle runder de har deltatt, er utelatt fra analysen. Tabell A1 i online appendiks oppsummerer deskriptiv statistikk for alle uavhengige variabler.⁴

Vi estimerer multivariate modeller med alle variabler inne samtidig. Et unntak er tillit til helsemyndighetene og politisk tillit, som analyseres separat siden de er så sterkt korrelert at det vil skape problemer med multikollinearitet å inkludere dem i samme modell. Vi vurderer det som fornuftig å analysere alle relevante variable samtidig for å isolere sammenhengen mellom hver enkelt faktor og sosial distansering. For eksempel er sosial og institusjonell tillit korrelert, og de teoretiske forventningene til betydningen av hver av disse peker potensielt i ulike retninger (jfr. H1/H2 vs. H3b). Som drøftingen ovenfor viser, kan også tillit påvirke følelsesmessige reaksjoner, og vurderingen av hvorvidt venner og kjente følger myndighetenes anbefalinger. For å isolere sammenhengen mellom henholdsvis normer og følelser på den ene siden og sosial distansering på den andre fra sammenhengen mellom tillit og distansering, er det derfor også nødvendig å kontrollere disse faktorene mot hverandre. For å redusere problemer med multikollinearitet, og for å undersøke effekten av hver enkelt forklaringsvariabel, har vi også estimert modellene med én og én uavhengig variabel om gangen, med og uten kontrollvariabler. Disse analysene er rapportert i tabell A4 i online appendiks. Resultatene påvirkes i liten grad av modellspesifikasjon. Der det er avvik, er dette kommentert i teksten.

Hva har betydning for etterlevelse av råd om sosial distansering?

Figur 2 viser faktorer assosiert med sosial distansering i mars/april 2020 (t1), oktober/november 2020 (t2), mai 2021 (t3) og januar 2022 (t4) (se tabell A2 (OLS) og A3 (multinomial) i appendiks for komplette modeller). Modell 2 inkluderer spørsmålet om man tror venner og kjente følger råd, som ikke var med i den første runden av undersøkelsen (estimatene for t1 er derfor like i begge modellene). Separate analyser av hver enkelt uavhengig variabel, med og uten kontrollvariabler (tabell A4), samt analyser av de tre handlingene som inngår i indeksen for sosial avstand på t2 (tabell A5) er inkludert i online appendiks.

4. Appendikset er tilgjengelig på <https://dataverse.harvard.edu/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.7910/DVN/VFFBWH>

Figur 2.

Regresjon av sosial distansering for hver bølge (OLS)

Antall respondenter (n): t1 = 1896, t2 = 1918, t3 = 2115, t4 = 2072. Forklart varians (justert r²): Modell 1, t1: 0,10, t2: 0,13, t3: 0,09, t4: 0,11. Modell 2, t1: 0,10, t2: 0,13, t3: 0,11, t4: 0,11.

Figuren viser at politisk tillit hadde en stabil, positiv sammenheng med sosial distansering på t1, t2 og t3, men at denne sammenhengen var svekket på t4. Sammenhengen mellom tillit til helsemyndighetenes kompetanse og sosial distansering er derimot signifikant positiv gjennom hele perioden, også på t4. En mulig forklaring på hvorfor de ulike tillitsmålene har ulik betydning på t4, er at mens tilliten til helsemyndighetene var stabilt høy, sank den politiske tilliten gjennom perioden – og særlig fra t3 til t4 (tabell 1).

Sosial tillit er derimot svakt negativt korrelert med sosial distansering (ikke signifikant på t2 og t3 i modell 1). Sammenhengen mellom sosial tillit og sosial distansering er enda svakere når vi ikke tar hensyn til institusjonell tillit (se tabell A5 i online appendiks). Det er dermed lite som tyder på at den sosiale tilliten mellom mennesker har vært en avgjørende faktor for etterlevelse av råd.

Når det gjelder følelser, er det først og fremst engstelse som har betydning. De som følte seg engstelig når de tenkte på pandemien etterlevde flere råd, og dette er den enkeltvariabelen i modellene som er sterkest korrelert med etterlevelse. Sammenhengen er særlig sterk på t2 og t4. En nærmere analyse (ikke vist) av alternative mål på engstelse (bekymring for egen og nærståendes situasjon vs. bekymring for eldre, syke og samfunnet som helhet) viser at disse sammenhengene er sterke uansett hvordan engstelse måles. Mennesker som føler sinne når de tenker på pandemien, har derimot i noe mindre grad fulgt råd, mens følelse av håp er svakt, men signifikant negativt korrelert med distansering i t2, men ikke i t1, t3 eller t4.

En oppfatning om at venner og kjente etterlever råd er positivt forbundet med sosial distansering, og øker i betydning fra t2 til t3. På t3 er sosiale normer like viktig som det å føle seg

engstelig. Sammenhengen svekkes noe fra t3 til t4, men er fortsatt sterkere enn den var på t2. Dette indikerer at sammenhengen mellom sosiale normer og etterlevelse ikke nødvendigvis blir sterkere over tid, men heller at den varierer med faser i pandemien. Av de tre tidspunktene som er dekket her, ser det ut til at sosiale normer var tette koblet til sosial distansering i en periode (våren 2021) med forholdsvis strenge regler, høy smitte og en situasjon preget av usikkerhet. På t4 var det færre som fulgte rådene, og nødvendigheten av smitteverntiltakene var i større grad gjenstand for debatt. Dermed kan normene for etterlevelse ha blitt svakere.

Blant kontrollvariablene viser modellene at personer som anså det som sannsynlig at de ville bli smittet, eller allerede var smittet, etterlevde flere smittevernråd enn andre. Kvinner og høyt utdannede etterlevde flere råd enn menn og lavt utdannede. Mens aldersforskjellene var små tidlig i pandemien, fulgte eldre i større grad enn unge smittevernrådene utover i perioden. De som selv tilhører risikograppa, eller har nærstående som gjør det, har fulgt flere råd enn andre. I starten av pandemien var det ingen sammenheng mellom folks bosted og sosial distansering, men fra t2 etterlevde folk som bor i sentrale kommuner flere råd sammenlignet med de som bodde i mindre sentrale kommuner. Det er naturlig å anta at dette skyldes større smittespredning og strengere smittevernregler i sentrale strøk.

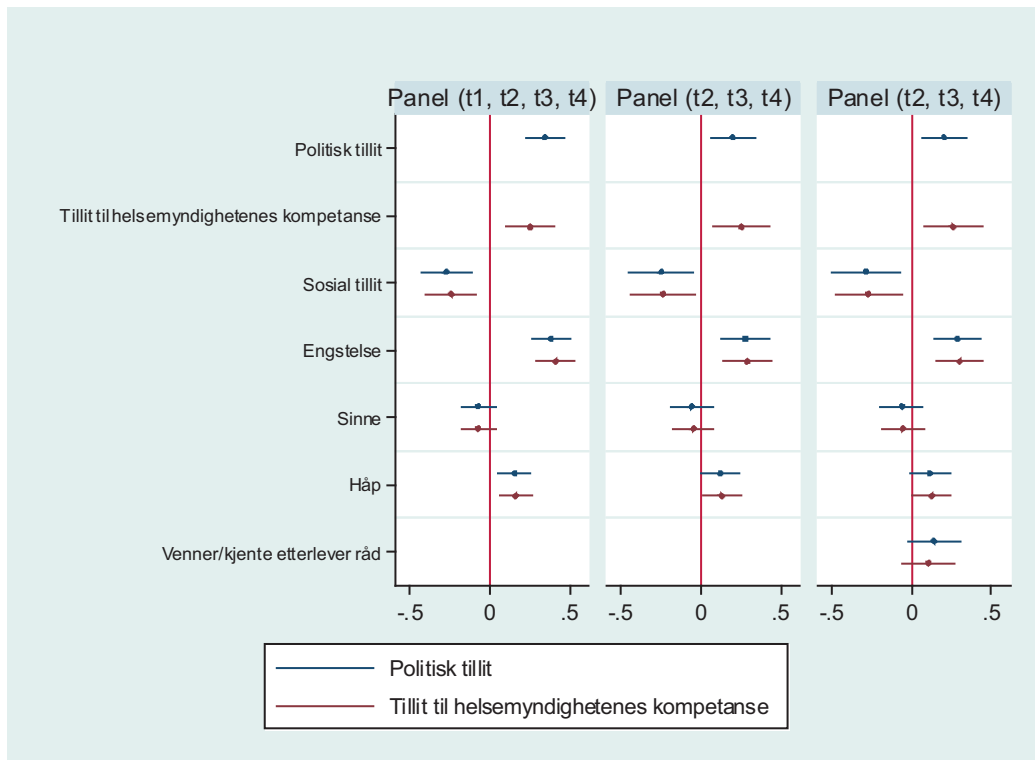
Modeller der vi sammenligner de som etterlever henholdsvis ett, to og tre råd med de som ikke etterlevde noen (multinomisk regresjon), viser i stor grad tilsvarende resultater som i de lineære modellene (tabell A2 i appendiks). De som etterlever ett råd skiller seg fra de som ikke etterlever noen råd, og forskjellene øker ytterligere blant de som etterlever to og tre råd.

Overordnet viser analysen stor grad av konsistens gjennom perioden. Tillit til helsemyndighetene, engstelse og sosiale normer forblir sentrale positive faktorer. Sammenhengen mellom generell politisk tillit og etterlevelse svekker seg over tid, mens sammenhengen med sosiale normer varierer noe på tvers av tidspunkter.

Panelanalyse

Kryssseksjonelle analyser som i figur 2 gir innsikt i hva som kjennetegner de som har fulgt smittevernråd på ulike tidspunkt. For å komme nærmere en forståelse av hvordan endringer i sosial distansering henger sammen med endringer i tillit, følelser og sosiale normer, har vi utnyttet panelstrukturen i dataene. Figur 3 viser resultater fra en multivariat⁵ lineær panelanalyse med faste tids- og individeffekter (se tabell A6 (OLS) og A7 (multinomisk) i online appendiks for fulle modeller). Modellene til venstre inneholder data fra alle fire rundene (t1, t2, t3, t4), mens modellene i midten og til høyre har utelatt den første runden. Modellene i midten inneholder de samme variablene som modellene til venstre, mens modellene til høyre i tillegg har med variabelen som måler sosiale normer (om venner og kjente etterlever smittevernråd).

5. For å undersøke eventuelle problemer med multikollinearitet ble panelanalysene også estimert som bivariate modeller (kan fås fra forfatterne på forespørsel). Resultatene fra disse analysene ga mer eller mindre identiske resultater, og for enkelhets skyld er derfor de multivariate analysene vist i artikkelen.

Figur 3.

Panelanalyse av sosial distansering. Lineære modeller. Tids- og individfaste effekter.

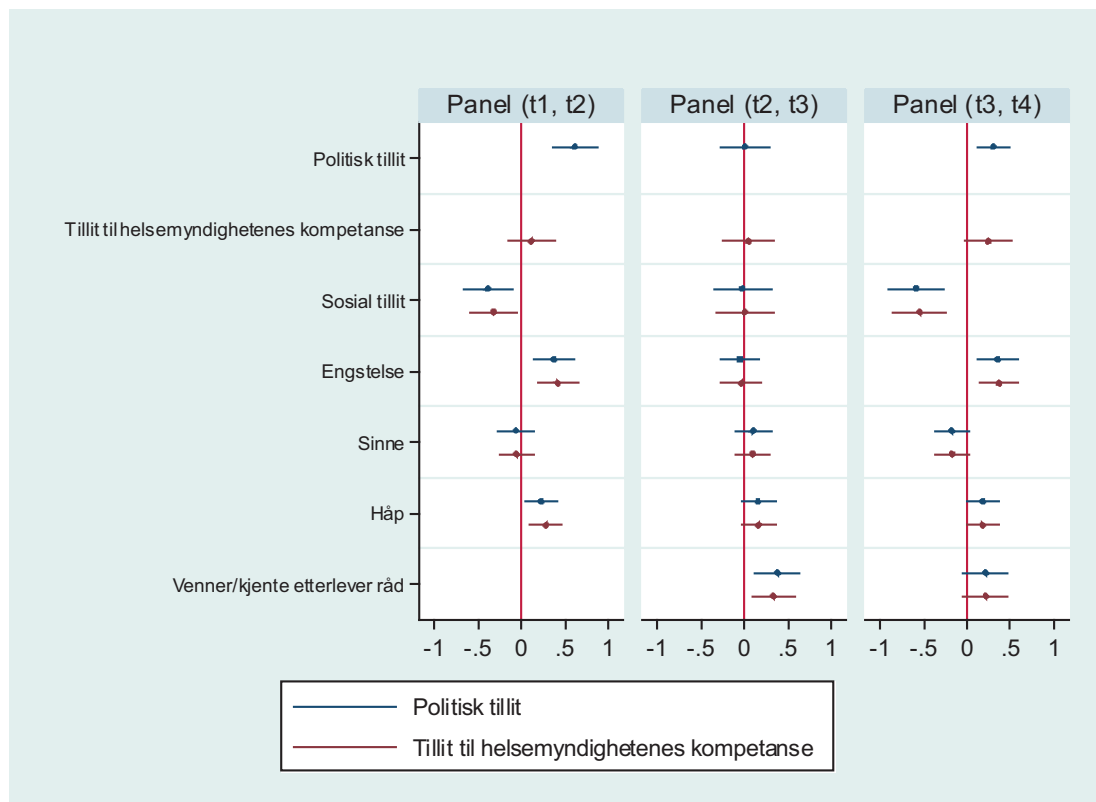
Figuren viser et dels sammenfallende og dels avvikende bilde sammenlignet med de krysseksjonelle analysene. Endringer i politisk tillit og tillit til helsemyndighetenes kompetanse korrelerer med endringer i sosial distansering gjennom hele perioden. Mens de krysseksjonelle analysene viste at etterlevelse av smittevernråd korrelerte sterkere med tillit til helsemyndighetenes kompetanse enn med generell politisk tillit, tyder panelanalysen på at styrken i sammenhengen for de to formene for tillit er omtrent lik.

Sosial tillit er derimot negativt forbundet med sosial distansering. Dette kan tyde på at økt sosial tillit er knyttet til en lavere risikovurdering og mindre bekymring.

Når det gjelder betydningen av følelser, viser panelanalysen en tydelig og sterk sammenheng mellom engstelse og etterlevelse av råd. Sinne ser ikke ut til å ha noen betydning. En interessant forskjell mellom de krysseksjonelle analysene og panelanalysen er at endringer i håp korrelerer positivt med endring i sosial distansering. Dette tyder på at økt grad av optimisme i synet på pandemien (eller redusert grad av pessimisme) henger sammen med økt vilje til å etterleve smittevernråd.

I modellene i midten og til høyre er den første runden av undersøkelsen utelatt, og variabelen som måler sosiale normer er lagt til. Modellene viser at endret oppfatning om hvorvidt venner og kjente etterlever råd korrelerer positivt med endring i etterlevelse av smittevernråd, men sammenhengen er ikke statistisk signifikant.

Varierte disse sammenhengene gjennom pandemien? Figur 4 viser panelanalyser med to og to bølger (t1-t2, t2-t3, t3-t4, se tabell A6 og A7 i online appendiks). Figuren viser at vi grovt sett kan skille mellom tidlig og sent i pandemien på den ene siden, og mellomfasen (høst 2020 til vår 2021) på den andre. Tidlig og sent i pandemien er det en tydelig sammenheng mellom politisk tillit, sosial tillit (negativt), engstelse og etterlevelse av smittevernråd. I mellomperioden er det derimot endringer i oppfattelser av sosiale normer som ser ut til å være den viktigste enkeltfaktoren.

Figur 4.

Panelanalyse av sosial distansering, ulike faser i pandemien. Lineære modeller. Tids- og individfaste effekter.

I sum finner vi støtte til H1 og H2, at politisk tillit og tillit til helsemyndighetenes kompetanse er positivt for etterlevelse av råd. Når det gjelder sosial tillit, gir analysene sterkest støtte til H3b om en negativ sammenheng. Vi finner støtte for H4 om en positiv sammenheng mellom engstelse og etterlevelse av råd, mens sinne (H5) ikke fremstår som en viktig forklaring. Håp spiller en mer sammensatt rolle. Høsten 2020 var håp svakt negativt forbundet med sosial distansering, men i panelanalysene fant vi at endringer i følelser av håp samvarierte positivt med etterlevelse av smittevernråd. De ulike funnene i de to analysene tyder på selvseleksjon: Personer som i utgangspunktet er lite håpefulle, er mindre tilbøyelige til å etterleve flere (færre) råd. Samtidig viser analysene at tillit og følelser var viktigst tidlig (t1-t2) og sent (t3-t4) i perioden, mens det i mellomfasen (t2-t3) var oppfatninger om hva venner og kjente gjør (H7) som var den viktigste enkeltfaktoren. Med andre ord varierer støtten til hypotesene gjennom perioden vi studerer.

Konklusjon

Analysene har vist at tillit, følelser og sosiale normer bidrar til å forklare etterlevelse av råd om sosial distansering i den norske befolkningen. Funnene er i tråd med hovedtrekkene i den internasjonale forskningen fra pandemien. Samtidig viser også analysene at sammenhengene varierer gjennom de to første årene av koronapandemien.

Tillit er positivt forbundet med sosial distansering, og fokuset på den høye tilliten i Norge som en viktig ressurs i pandemihåndteringen synes berettiget. Imidlertid er sammenhengen

mer kompleks enn den ofte framstilles. Institusjonell tillit er positivt forbundet med etterlevelse av smittevernråd, i tråd med teoretiske argumenter om en mekanisme for å redusere kompleksitet og redusert reaktans i nærvær av tillit. Dette sammenfaller med funn fra studier fra andre land (f.eks. Bargain & Aminjonov, 2020; Dohle et al., 2020; Elgar, Stefaniak, & Wohl, 2020; Oksanen et al., 2020).

Sosial tillit har en mer sammensatt relasjon til etterlevelse av råd, noe som er i tråd med enkelte studier internasjonalt (Jørgensen, Bor, & Petersen, 2020; Olsen & Hjorth, 2020; Oosterhoff & Palmer, 2020; Pagliaro et al., 2021; Woelfert & Kunst, 2020). Innledningsvis skisserte vi en positiv mekanisme via økt vilje til kollektiv handling, men også en negativ mekanisme gjennom optimisme, redusert bekymring og lavere risikovurdering, høyere sosial aktivitet og gratispassasjerproblemer. Den svake, men negative sammenhengen mellom sosial tillit og sosial distansering tyder på at de negative mekanismene er sterkere enn de positive. En oppgave for videre forskning vil være å avklare hvilke mekanismer som er dominerende i hvilke situasjoner. Våre resultater indikerer at høy tillit mellom mennesker ikke var avgjørende for å oppnå høy etterlevelse av råd.

Ikke overraskende er engstelse en viktig forklaring på sosial distansering. Det er også interessant at håp framstår som en viktig forklaring i panelanalysene. At kombinasjonen av håp og frykt kan virke positivt, er i tråd med eksperimentelle utforskninger av kommunikasjonsstrategier (Petersen et al., 2021) og forskning på engasjement i klimakrisen (Ojala, 2012). Kommunikasjon som aktiverer både følelsen av at situasjonen er alvorlig og at det finnes en utgang på krisen, kan dermed være effektivt under en pandemi eller andre lignende kriser.

Endelig understreker resultatene behovet for å ta sosial kontekst i betraktning. Hva venner og kjente foretar seg har betydning for egen atferd, og denne mekanismen fremstår som viktig i perioder med sterke tiltak, der man må motiveres til å holde ut. Sosiale normer kan forstås som spesielt viktig når andre faktorer, slik som politisk tillit eller engstelse, virker svakere (French Bourgeois et al., 2020; Kittel et al., 2021).

Resultatene i denne artikkelen kan gi viktige innsikter i hvordan det er formålstjenlig å kommunisere med befolkningen under en pandemi. Likevel kan for høye nivåer av tillit og engstelse ha negative konsekvenser i det lange løp, selv om de er effektive i pandemihåndteringen. Svært høy tillit til politikere eller helsemyndigheter kan føre til at informasjon ikke etterprøves nok, nødvendige debatter stilnes, og at tiltak ikke kvalitetssikres i tilstrekkelig grad. Det kan også gjøre at prinsipielle spørsmål om avveiningen mellom smittevern på den ene siden, og demokrati og frihet på den andre ikke blir tilstrekkelig problematisert (f.eks. Graver, 2020). På samme måte er det verken ønskelig eller mulig å holde befolkningen i en engstelig tilstand over en lang tidsperiode, selv om dette kan føre til at flere etterlever smittevernråd. Ifølge Gadarian and Albertson (2014) kan frykt avle frykt, ved at fryktsomme individer oppsøker truende informasjon, mens Weeks (2015) påpeker at engstelige individer har større tilbøyelighet til å tro på falsk informasjon, som igjen kan skape grobunn for tro på konspirasjonsteorier. En fryktsom holdning til andre mennesker over tid kan også bety lavere tillit, som vil kunne ha negative konsekvenser på samfunnsnivå.

Vår studie er begrenset ved at både uavhengige (tillit, følelser og oppfatninger om atferd i nettverk) og avhengig variabel (selvrapportert atferdsendring) er målt ved hjelp av selvrapportering i de samme surveyundersøkelsene. Vi har forsøkt å motvirke tendenser til sosialt ønskerverdige svar ved å både spørre om handlinger som er tilrådet og handlinger som ikke er det. Likevel kan vi ikke utelukke at respondenter svarer det de føler de er forventet å svare på spørsmål om sosial distansering. Videre har vi analysert hver faktor separat ut fra et ønske om en bred kartlegging av hva som får folk til å følge råd om sosial distansering. Et neste steg vil være å kartlegge hvordan de ulike faktorene spiller sammen, samt i større grad forsøke å avdekke kausale sammenhenger.

Referanser

- Abadi, D., Arnaldo, I., & Fischer, A. (2020). Anxious and Angry: Emotional and Political Motives for Approving of and Complying with Hygiene Measures related to the COVID-19 Pandemic. <https://doi.org/10.31234/osf.io/3vzu2>
- Bargain, O., & Aminjonov, U. (2020). Trust and compliance to public health policies in times of COVID-19. *Journal of Public Economics*, 192, 104316. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104316>
- Brouard, S., Vasilopoulos, P., & Becher, M. (2020). Sociodemographic and psychological correlates of compliance with the Covid-19 public health measures in France. *Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique*, 53(2), 253-258. <https://doi.org/10.1017/s0008423920000335>
- Chuang, Y.-C., Huang, Y.-L., Tseng, K.-C., Yen, C.-H., & Yang, L.-h. (2015). Social capital and health-protective behavior intentions in an influenza pandemic. *PloS one*, 10(4). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0122970>
- Crandall, C. S. (1988). Social contagion of binge eating. *Journal of personality and social psychology*, 55(4), 588. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.55.4.588>
- Dohle, S., Wingen, T., & Schreiber, M. (2020). Acceptance and adoption of protective measures during the COVID-19 pandemic: The role of trust in politics and trust in science. *Social Psychological Bulletin*, 15(4), 1-23. <https://doi.org/10.32872/spb.4315>
- Dryhurst, S., Schneider, C. R., Kerr, J., Freeman, A. L., Recchia, G., Van Der Bles, A. M., ... Van Der Linden, S. (2020). Risk perceptions of COVID-19 around the world. *Journal of Risk Research*, 23(7-8), 994-1006. <https://doi.org/10.1080/13669877.2020.1758193>
- Eek, D., & Rothstein, B. (2005). Exploring a causal relationship between vertical and horizontal trust. QOG Working Paper Series 2005:4
- Elgar, F. J., Stefaniak, A., & Wohl, M. J. (2020). The trouble with trust: Time-series analysis of social capital, income inequality, and COVID-19 deaths in 84 countries. *Social Science & Medicine*, 263, 113365. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113365>
- Enjolras, B., Steen-Johnsen, K., Herreros, F., Solheim, Ø. B., Winsvold, M. S., Gadarian, S. K., & Oksanen, A. (2019). Does Trust Prevent Fear in the Aftermath of Terrorist Attacks? *Perspectives on Terrorism*, 13(4), 39-55.
- Erisen, C. (2018). *Political Behavior and the Emotional Citizen. Participation and Reaction in Turkey*. London: Palgrave Macmillan.
- Ferguson, N., Laydon, D., Nedjati-Gilani, G., Imai, N., Ainslie, K., Baguelin, M., ... Cuomo-Dannenburg, G. (2020). Report 9: Impact of non-pharmaceutical interventions (NPIs) to reduce COVID19 mortality and healthcare demand. *Imperial College London*, 10(77482), 491-497.
- Floyd, D. L., Prentice-Dunn, S., & Rogers, R. W. (2000). A meta-analysis of research on protection motivation theory. *Journal of applied social psychology*, 30(2), 407-429. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2000.tb02323.x>
- French Bourgeois, L., Harell, A., & Stephenson, L. B. (2020). To Follow or Not to Follow: Social Norms and Civic Duty during a Pandemic. *Canadian Journal of Political Science*, 53(2), 273-278. <https://doi.org/10.1017/s0008423920000554>
- Gadarian, S. K., & Albertson, B. (2014). Anxiety, immigration, and the search for information. *Political Psychology*, 35(2), 133-164. <https://doi.org/10.1111/pops.12034>
- Graver, H. P. (2020). *Pandemi og unntakstilstand : hva covid-19 sier om den norske rettsstaten*. Oslo: Dreyers forlag.
- Han, J., Cha, M., & Lee, W. (2020). Anger contributes to the spread of covid-19 misinformation. *Harvard Kennedy School Misinformation Review*, 1(3). <https://doi.org/10.37016/mr-2020-39>

- Horne, C., & Johnson, M. K. (2021). Testing an Integrated Theory: Distancing Norms in the Early Months of Covid-19. *Sociological Perspectives*, 64(5), 970-987. <https://doi.org/10.1177/07311214211005493>
- Huddy, L., Feldman, S., & Cassese, E. (2007). On the distinct political effects of anxiety and anger. *The affect effect: Dynamics of emotion in political thinking and behavior*, 202-230. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226574431.003.0009>
- Indrayathi, P. A., Januraga, P. P., Pradnyani, P. E., Gesesew, H. A., & Ward, P. R. (2021). Perceived Social Norms as Determinants of Adherence to Public Health Measures Related to COVID-19 in Bali, Indonesia. *Frontiers in Public Health*, 9. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.646764>
- Jasper, J. M. (2011). Emotions and social movements: Twenty years of theory and research. *Annual review of sociology*, 37, 285-303. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-081309-150015>
- Jørgensen, F. J., Bor, A., & Petersen, M. B. (2020). Compliance without fear: Predictors of protective behavior during the first wave of the COVID-19 pandemic. *PsyArXiv*. May, 19. <https://doi.org/10.31234/osf.io/uzwgf>
- Kittel, B., Kalleitner, F., & Schiestl, D. W. (2021). Avoiding a public health dilemma: Social norms and trust facilitate preventive behaviour if individuals perceive low COVID-19 health risks. (2021, January 4). <https://doi.org/10.31235/osf.io/q9b23>
- Kleres, J., & Wettergren, Å. (2017). Fear, hope, anger, and guilt in climate activism. *Social Movement Studies*, 16(5), 507-519. <https://doi.org/10.1080/14742837.2017.1344546>
- Lerner, J. S., & Keltner, D. (2001). Fear, anger, and risk. *Journal of personality and social psychology*, 81(1), 146. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.81.1.146>
- MacKuen, M., Wolak, J., Keele, L., & Marcus, G. E. (2010). Civic engagements: Resolute partisanship or reflective deliberation. *American Journal of Political Science*, 54(2), 440-458. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2010.00440.x>
- Marcus, G. E., Neuman, W. R., & MacKuen, M. (2000). *Affective intelligence and political judgment*: University of Chicago Press.
- Miron, A. M., & Brehm, J. W. (2006). Reactance theory-40 years later. *Zeitschrift für Sozialpsychologie*, 37(1), 9-18. <https://doi.org/10.1024/0044-3514.37.1.9>
- Nakstad, E. R. (2021). *Kode rød. Kampen for det vakre*. Oslo: Gyldendal.
- Nivette, A., Ribeaud, D., Murray, A., Steinhoff, A., Bechtiger, L., Hepp, U., ... Eisner, M. (2021). Non-compliance with COVID-19-related public health measures among young adults in Switzerland: Insights from a longitudinal cohort study. *Social Science & Medicine*, 268, 113370. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113370>
- NOU 2021: 6. (2021). *Myndighetenes håndtering av koronapandemien. Rapport fra Koronakommisjonen* Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Teknisk redaksjon.
- NOU 2022:5. (2022). *Myndighetenes håndtering av koronapandemien. Rapport fra Koronakommisjonen – del 2* (2022:5).
- Ojala, M. (2012). Hope and climate change: The importance of hope for environmental engagement among young people. *Environmental Education Research*, 18(5), 625-642. <https://doi.org/10.1080/13504622.2011.637157>
- Oksanen, A., Kaakinen, M., Latikka, R., Savolainen, I., Savela, N., & Koivula, A. (2020). Regulation and trust: 3-month follow-up study on COVID-19 mortality in 25 European countries. *JMIR Public Health and Surveillance*, 6(2), e19218. <https://doi.org/10.2196/19218>
- Olsen, A. L., & Hjorth, F. (2020). Willingness to distance in the COVID-19 pandemic. Retrieved from: osf.io/uahhg.

- Oosterhoff, B., & Palmer, C. A. (2020). Attitudes and psychological factors associated with news monitoring, social distancing, disinfecting, and hoarding behaviors among US adolescents during the coronavirus disease 2019 pandemic. *JAMA pediatrics*, 174(12), 1184-1190. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2020.1876>
- Ostrom, E. (1998). A behavioral approach to the rational choice theory of collective action: Presidential address, American Political Science Association, 1997. *American political science review*, 92(1), 1-22. <https://doi.org/10.2307/2585925>
- Páez, D., Rimé, B., Basabe, N., Włodarczyk, A., & Zumeta, L. (2015). Psychosocial effects of perceived emotional synchrony in collective gatherings. *Journal of personality and social psychology*, 108(5), 711. <https://doi.org/10.1037/pspi0000014>
- Pagliaro, S., Sacchi, S., Pacilli, M. G., Brambilla, M., Lionetti, F., Bettache, K., ... Boza, M. (2021). Trust predicts COVID-19 prescribed and discretionary behavioral intentions in 23 countries. *PloS one*, 16(3), e0248334. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0248334>
- Peitz, L., Lalot, F., Douglas, K., Sutton, R., & Abrams, D. (2021). COVID-19 conspiracy theories and compliance with governmental restrictions: The mediating roles of anger, anxiety, and hope. *Journal of Pacific Rim Psychology*, 15, 18344909211046646. <https://doi.org/10.1177/18344909211046646>
- Petersen, M. B., Christiansen, L. E., Bor, A., Lindholt, M. F., Jørgensen, F. J., Adler-Nissen, R., ... Lehmann, S. (2021). Communicate Hope to Motivate Action Against Highly Infectious SARS-CoV-2 Variants. <https://doi.org/10.31234/osf.io/gxcyn>
- Prati, G., Pietrantonio, L., & Zani, B. (2011a). Compliance with recommendations for pandemic influenza H1N1 2009: the role of trust and personal beliefs. *Health education research*, 26(5), 761-769. <https://doi.org/10.1093/her/cyr035>
- Prati, G., Pietrantonio, L., & Zani, B. (2011b). A social-cognitive model of pandemic influenza H1N1 risk perception and recommended behaviors in Italy. *Risk Analysis: An International Journal*, 31(4), 645-656. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2010.01529.x>
- Rabe-Hesketh, S., & Skrondal, A. (2008). *Multilevel and longitudinal modeling using Stata*. College Station, TX: Stata Press.
- Rönnerstrand, B. (2013). Social capital and immunisation against the 2009 A (H1N1) pandemic in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 41(8), 853-859. <https://doi.org/10.1177/1403494813494975>
- Sabucedo, J. M., & Vilas, X. (2014). Anger and positive emotions in political protest. *Universitas Psychologica*, 13(3), 829-838.
- Siegrist, M., & Cvetkovich, G. (2000). Perception of hazards: The role of social trust and knowledge. *Risk analysis*, 20(5), 713-720. <https://doi.org/10.1111/0272-4332.205064>
- Song, H., McComas, K. A., & Schuler, K. L. (2018). Source effects on psychological reactance to regulatory policies: The role of trust and similarity. *Science Communication*, 40(5), 591-620. <https://doi.org/10.1177/1075547018791293>
- Sølhusvik, L. (2021). *Camilla Stoltenberg – året som aldri tok slutt*. Oslo: Stenersen forlag.
- Sønderskov, K. M. (2009). Different goods, different effects: Exploring the effects of generalized social trust in large-N collective action. *Public Choice*, 140(1-2), 145-160. <https://doi.org/10.1007/s11127-009-9416-0>
- Theiss-Morse, E., & Barton, D.-G. (2017). Emotion, cognition, and political trust. In S. Zmerli & T. Van de Meer (Eds.), *Handbook on Political Trust* (pp. 160-175). Cheltenham: Edward Elgar.
- Uslaner, E. M. (2002). The moral foundations of trust. Available at SSRN 824504.
- Valentino, N. A., Brader, T., Groenendyk, E. W., Gregorowicz, K., & Hutchings, V. L. (2011). Election night's alright for fighting: The role of emotions in political participation. *The Journal of Politics*, 73(1), 156-170. <https://doi.org/10.1017/s0022381610000939>

- van der Weerd, W., Timmermans, D. R., Beaujean, D. J., Oudhoff, J., & van Steenbergen, J. E. (2011). Monitoring the level of government trust, risk perception and intention of the general public to adopt protective measures during the influenza A (H1N1) pandemic in the Netherlands. *BMC public health*, 11(1), 575. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-11-575>
- Villalonga-Olives, E., & Kawachi, I. (2017). The dark side of social capital: A systematic review of the negative health effects of social capital. *Social Science & Medicine*, 194, 105-127. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.10.020>
- Weeks, B. E. (2015). Emotions, partisanship, and misperceptions: How anger and anxiety moderate the effect of partisan bias on susceptibility to political misinformation. *Journal of Communication*, 65(4), 699-719. <https://doi.org/10.1111/jcom.12164>
- Wlodarczyk, A., Basabe, N., Páez, D., & Zumeta, L. (2017). Hope and anger as mediators between collective action frames and participation in collective mobilization: The case of 15-M.
- Woelfert, F. S., & Kunst, J. R. (2020). How Political and Social Trust Can Impact Social Distancing Practices During COVID-19 in Unexpected Ways. *Frontiers in psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.572966>
- Wollebæk, D., & Seggaard, S. B. (2011). Sosial kapital i Norge. *Social capital in Norway*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Wollebæk, D., Fladmoe, A., & Steen-Johnsen, K. (2022). 'You can't be careful enough': Measuring interpersonal trust during a pandemic. *Journal of Trust Research*, 11(2), 1-19. <https://doi.org/10.1080/21515581.2022.2066539>
- Yamagishi, T., & Yamagishi, M. (1994). Trust and commitment in the United States and Japan. *Motivation and emotion*, 18(2), 129-166. <https://doi.org/10.1007/bf02249397>
- Yarcheski, A., Mahon, N. E., Yarcheski, T. J., & Cannella, B. L. (2004). A meta-analysis of predictors of positive health practices. *Journal of Nursing Scholarship*, 36(2), 102-108. <https://doi.org/10.1111/j.1547-5069.2004.04021.x>
- Aardal, B., & Syrstad, T. G. (2019). Følelser og politikk. In J. Bergh & B. Aardal (Eds.), *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.